

Mustafa Kemal (Güney) Bey (1880-1943)

Mustafa Kemal Bey, 1880'de Bilecik'te dünyaya gelmiştir. Bilecik'in Câmî-i Kebîr Mahallesi'nden, Düyûn-ı Umûmiyede sandık emini olarak görev yapan Kadızâde İbrahim Rahmi Efendi ile Hatice Hanım'ın oğludur. Kadızâdelik, İbrahim Rahmi Efendi'nin büyük dedesi Kadızâde Mustafa'ya kadar dayanmaktadır. Mustafa Kemal Bey'in Hakkı (Gören) adında, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Bilecik'te hazine avukatlığı yapan bir kardeşi de bulunmaktadır.

Sırasıyla Bilecik İptidai Mektebinde ve Bilecik Rüşdiyesinde eğitim gören Mustafa Kemal Bey, ilk olarak 2 Ağustos 1895 tarihinde Livâ Bidâyet Mahkemesi İcra Katipliğinde ücretsiz olarak göreve başlamıştır. 10 Ocak 1901'de ise Söğüt Bidayet Mahkemesi İkinci Katibi olarak görevlendirilmiştir. 29 Haziran 1902'de Ertuğrul Bidayet Mahkemesi Zabıt Katipliğine atanan Mustafa Kemal Bey, 21 Şubat 1903'te Yenişehir Sorgu Hakim Yardımcısı olmuş, 26 Eylül 1904'te yeniden önceki görevine getirilmiştir. Daha sonra sırasıyla 20 Temmuz 1907 tarihinde Söğüt Bidâyet Mahkemesi Sorgu Hakim Yardımcısı, 13 Eylül 1909'da Hüdâvendigâr İstinaf Mahkemesi Savcılığı Başkatibi, 19 Mart 1914'te Söğüt Bidâyet Mahkemesi Sorgu Hakimi olan Mustafa Kemal Bey'in bir sonraki görevi Aydın Sorgu Hakimliği olmuş, 29 Aralık 1915'te ise Dört Yol Sorgu Hakimliğine başlamıştır. 2 Mart 1916'da Kütahya Bidâyet Mahkemesi üyeliğine tayin edilmiş; yaklaşık üç yıl sonra, 21 Nisan 1919 günü Bilecik Belediye Başkanı seçilmiştir.

Belediye Başkanlığı esnasında Eskişehir'den Bilecik İstasyonuna gelen İngiliz askerlerini, mutasarrıfla beraber tehdit ederek şehirden süren Mustafa Kemal Bey, Bilecik'in İstanbul'la tel irtibatını kesmiş, Yenişehir ve çevresinde konuşlanan 61'nci Fırkayla temasa geçmiştir. Bu nedenle Bilecik, İstanbul'la görüşmeyi sona erdirip Heyet-i Temsiliyenin emri altına giren ilk yerlerden biri olmuştur. Mustafa Kemal Bey'in şehrin ileri gelenlerinden Torumoğlu İbrahim ve Ali (İpek) Beylerle beraber hem orduya, hem de çetelere işgallere karşı durmaları için maddi destekte bulunduğu bilinmektedir. İşgalden sonraki süreçte de Dâhiliye Vekâleti, Hilâl-i Ahmer ve Bilecik Valisi Tevfik Bey'le beraber Bilecik'in yeniden inşasını gerçekleştirmiştir.

Bilecik Belediye Başkanlığı vazifesi devam ederken Temsil Heyeti'nin vilayet ve mutasarrıflıklardan mebus (milletvekili) talebi doğrultusunda 1920 Mebus Genel Seçimlerinde aday gösterilen ve Yenişehir'den 12, İnegöl'den 23, Merkezden ve Söğüt'ten 41'er oy olmak üzere toplamda 118 oy alarak TBMM'nin ilk Ertuğrul (Bilecik) milletvekilleri arasında yer almıştır. 149 sicil numarası ile Meclis'te bulunan Mustafa Kemal Bey'in milletvekilliği birinci dönemle sınırlı kalmıştır. Meclisin aktif siyasetçilerinden biri olan Mustafa Kemal Bey, 1'nci ve 2'nci Dönem Bilecik Milletvekilleri içinde en fazla söz alan siyasetçidir. Her ne kadar istatistiklerde 118 defa söz aldığı ve çok sayıda tahrir ve kanun teklifi verdiği yazıyor olsa da bu rakamların eksik olduğu görülmektedir. Örneğin gizli celselerde 13 defa söz aldığı belirtilen Mustafa Kemal Bey'in 30'un üzerindeki gizli celsede konuştuğu tespit edilmiştir. Bu konuşmalarda eleştirel üslubu ile dikkat çeken Mustafa Kemal Bey'in ismi İkinci Grup kurucuları arasında geçmektedir. Bu nedenle kendisinin İkinci Grup arasında yer aldığı söylenebilir.

ارطغرل ميمون مصطفي كاليك
مجلة التتاق تاريخي : ٢٥ اغتوس ٢٢٦

Mustafa Kemal (Güney) Bey

Mustafa Kemal Bey, açık celselerde de sıkça söz almıştır ve ilk takriri 24 Nisan 1920 tarihinde vermiştir. Bu takrir, Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyetine vatanperverane gayretlerinden dolayı millet adına teşekkürname verilmesine ilişkindir. Bu tarihten üç gün sonrasında ise Hıyânet-i Vataniyye Kanunu kapsamına Halifenin adını kullanıp halkı kandırانların da alınması ile ilgili bir teklifte bulunmuştur. Mustafa Kemal Bey'in bir diğer takriri ise mekteplerin açılmamasına neden olan memurların cezalandırılmasına yöneliktir. 10 Aralık 1920'de verilen bu takrire göre bütçe yetersizliği gerekçe gösterilip kapatılan Dârülmualimîn (Erkek Öğretmen Okulu), Mekâtib-i İptidaiye (İlköğretim Okulları), Menba-ı Füyûzat Mektebi (Özel Müslim Rüşdiyesi) gibi okulların açılması için gereken meblağ Maliye Vekaleti'nden verilmiş, ancak Maarif Vekili Rıza Nur Bey halen bu okulları açmamıştır. Ayrıca konuyla ilgili şikayet ve talepte bulunan öğretmenler açığa alınmış, öğrenciler gözaltında tutulmuştur. Maarif Vekaleti idaresindeki memurların görevlerini hakkıyla yerine getiremediğini, okullar kapalı olduğu için eğitim hakkından mahrum kalan gençlerin sokaklarda serseriliğe itildiğini belirten Mustafa Kemal Bey, ilgililerin cezalandırılmasını istemiştir.

Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu lâyihası (tasarısı) kapsamında mahalli idarelerin tanzimine dair bir teklifte de bulunan Mustafa Kemal Bey, ayrıca Ankara Kumandanlığı binası yapılması amacıyla bazı vatandaşların evlerinden çıkarılması konusunu gündeme getirmiş ve bunun önlenmesi için de takrir vermiştir. Mustafa Kemal Bey'in diğer takrirleri arasında Esnaf Kâhyalığı Kanunu lâyihasının bir an önce görüşülmesi, İnönü Muharebesi esnasında düşmanın zulmüne uğrayan İnönü, Bozüyük, Pazarcık, Söğüt, Bilecik ve Yenişehir'deki durumu araştırmak üzere TBMM'den bir heyetin bölgeye gönderilmesi, Bozüyük-Bilecik yolunun umumi yollar içine dahil edilmesi, Bilecik'te bir idadi mektebi açılması, yine Bilecik'te bir leyli sultani açılması, memur maaşlarından kısıntı yapılmaması, İttihat ve Terakki Fırkası zamanında Bilecikliilerin kendi paralarıyla aldıkları ve fakat hal-i hazırda Maliye Vekâleti tarafından el konulmuş olan, atıl vaziyetteki sinema makinesi ile kütüphanedeki kitapların halkın istifadesi için Bilecik halkına iade edilmesi, Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Umumiyesinin 1922 bütçesine ek tahsisat oluşturulması, Arazi ve Emlâk Vergilerinin kaldırılması, işgalden kurtarılmış yerlerin aşar ambarlarındaki zahirelerin halka dağıtılması bulunmaktadır. Ayrıca milletvekillerinin çoğu tarımla uğraştığından hasat zamanı seçim bölgelerinde olabilmeleri için Meclisin açılışının mart ayına bırakılmasına dair 105 mebûs imzalı takrirden de yer almıştır.

Mustafa Kemal Bey'in içinde bulunduğu bir diğer takrir ise Lozan'ın ilk döneminde Türk Heyetine sunulan anlaşma projesinin kabulünün mümkün olmadığına, ısrar ederlerse yeniden savaşın başlatılmasına; barış girişimlerini devam ettirmekle birlikte Batı sınırları ile Musul meselesinin halledilmesi için çalışılmasına dairdir ve bu takrir 128 milletvekili tarafından imzalanmıştır. Ertuğrul Mebusu Necip ve İzmit Mebusu Halil İbrahim Beylerle beraber 4 Şubat 1921'de dâhilî ve haricî açıdan bir olumsuzlukla karşılaşmamak adına Londra Konferansında müstakil olarak ve "*Yunus Nadi Bey (Aydın), Mahmud Esad Bey (İzmir), Muhtar Bey (İstanbul), Vehbi Bey (Karesi), Vehbi Efendi (Konya), Ali Şükrü Bey (Trabzon), Sırrı Bey (İzmit), Celâlettin Arif Bey (Erzurum)*" isimlerinden seçilecek bir heyetle bulunmak gerektiğine ilişkin bir teklif de vermiştir. Bir diğer yer aldığı teklif, 51 mebûsun imzaladığı İstiklal Mahkemelerinin kurulmasına neden olan şartlar ortadan kalktığı için geçici olarak mahkemelerin kapatılmasına ilişkindir. Ayrıca Amasya İstiklal Mahkemesinin sadece Pontusçuluk ve asker firarileri ile ilgili davalara bakması şartıyla yeniden kurulmasına ve İhtiyâcât-ı Askeriyye (Askeri İhtiyaçlar) Komisyonlarının oluşturulmasına yönelik kanun tekliflerinde de bulunmuştur. Halkın yaşadığı sıkıntılar nedeniyle zahire (tahıl) ithali yapılmasına yönelik Sivas Mebûsu Emir (Marşan) Paşa ile bir teklifi ve bundan ayrı işgaller esnasında harabeye dönen Bilecik, Söğüt, Pazarcık (Pazaryeri) ve Bozüyük'ün yeniden inşa edilmesi için bir kanun teklifi daha vermiştir.

Mustafa Kemal Bey, TBMM'de 1'nci ve 2'nci İçtima Senesinde 5'nci Şubelerde, 3'ncü İçtima Senesinde 2'nci Şubede,

4'ncü İçtima Senesinde ise 3'ncü Şubede görev almıştır. Birçok encümende de görevlendirilen Mustafa Kemal Bey'in 1'nci İçtima Senesinde Adliye Encümeni Azalığı, 3'ncü İçtima Senesinde Adliye Encümeni Mazbata Muharrirliği yaptığı, bunlardan ayrı 1'nci İçtima Senesinde Dahiliye Encümeni, Muvazene-i Maliye Encümeni ve Kavânîn-i Maliye Encümeni Azalıklarında, 2'nci İçtima Senesinde Maarif Encümeni, Muvâzene-i Maliye Encümeni ve Nizamnâme-i Dahili Encümeni Azalıklarında bulunduğu görülmektedir. Geçici encümenliklerde de görev alan Mustafa Kemal Bey, İstiklal Mahkemeleri Kanunu'nun Tetkik ve Tadili İçin Encümen-i Mahsus ile Tetkik Encümeni'nde ve Memurîn Muhakemâtı Tetkik Kurulunda da bulunmuştur. Mustafa Kemal Bey, asli görevinin dışında görevlendirilen mebuslardan biri olarak "*Vatan Hizmeti Görevleri*" altında da vazife almıştır.

İkinci Grupta yer alan Mustafa Kemal Bey'in milletvekilliği, 1923 Milletvekili Genel Seçimleri ile sona ermiş, seçimlerin ardından Cumhuriyet Halk Fırkası ile bağlantısı kalmayan Mustafa Kemal Bey Bilecik'e dönmüştür. Sonraki süreçte herhangi bir partide aktif rol almamışsa da Serbest Cumhuriyet Fırkası adına çalışmalarda bulunduğu bilinmektedir. Bu süreçte çıkan Soyadı Kanunu doğrultusunda "Güney" soy ismini tercih etmiştir. Mustafa Kemal Bey'in aldığı "Güney" soyadı, ilk oğlunun çocuklarınca bugün devam ettirilmektedir. İbrahim Rahmi Efendi'nin büyük dedesi Kadızâde Mustafa'ya kadar dayanan Kadızâdelik ise Mustafa Kemal Güney'in ikinci evliliğinden olan oğulları tarafından yaşatılmakta olup kendileri "*Kadioğlu*" soyadını taşımaktadırlar.

1940 yılında CHP Genel Sekreterliği'nin CHP İl Başkanlığı'ndan istediği raporda Mustafa Kemal Bey için "*Her yeni çıkan siyasal partilere girer. İntihaplarda partiye karşı elinden geldiği kadar kontura gider. Bir defasında Halk Partisi ölmüştür diye bağırarak kadar ileri gittiği görülmüştür*" denilmektedir. Milletvekilliğinin ardından Eskişehir Barosuna kayıtlı olarak Bilecik'te avukatlık yapan ve il genelinde geniş toprakları bulunan Mustafa Kemal Bey, Saadet ve Ayşe Nuriye Hanımlarla evlilik yapmıştır. İlk evliliğinden dava vekilliği yapan Muhsin Güney; ikinci evliliğinden Bilecik'in 1952-1960 yılları arasında belediye başkanı olan Necmettin (Necmi) Kadioğlu, Kütahya (1949-1950), Kırşehir (1962-1963) ve Zonguldak (1964-1965) Valilikleri yapan ve 1954 Genel Seçimlerinde CHP'nin Bilecik adayları arasında yer alan Fuat Kadioğlu ile 1970'lerde Sağlık Bakanlığı Başmüfettişi olan Necdet Kadioğlu isimlerinde dört oğlu vardır. Mustafa Kemal Bey, 3 Ağustos 1943'te vefat etmiştir.

Belediye başkanlığını üstlendiği esnada Bilecik'te işgale karşı duruşuyla dikkat çeken Mustafa Kemal Bey, milletvekilliği sürecinde de Bilecik'in sıkıntılarını ve taleplerini Mecliste dile getirmiştir. Dolayısıyla Bilecik halkı için önem arz eden isimlerden birisi olan Mustafa Kemal Güney'in ismi şehir merkezindeki İsmet Paşa Mahallesi'nde "*Mustafa Kemal Sokağı*" ve "*Güney Sokak*" adlarıyla yaşatılmaktadır.

Selma GÖKTÜRK ÇETİNKAYA

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CA)

CA, 30.10.0.0/5.28.19.

CA, 30.10.0.0/166.158.1.

CA, 30.11.1.0/229.4.6.

CA, 490.1.0.0/517.2074.5.

CA, 30.1.0.0/23.131.7.

2. Resmi Yayınlar

TBMM, **TBMM Albümü**, Yenigün Matbaası, Ankara 1920.

TBMM, **TBMM'nin 25'nci Yıldönümünü Anış, 1. Dönem TBMM Albümü**, TBMM Basımevi, Ankara 23 Nisan 1945.

TBMM Arşivi, 1920 Seçimleri Ertuğrul Mebuslarına Ait Mazbata.

TBMMGCZ, 1. Devre, 8. Cilt, 145. İnikat, 5 Şubat 1921.

TBMMGCZ, 1. Devre, 16. Cilt, 159. İnikat, 13 Şubat 1922.

TBMMGCZ, 1. Devre, 17. Cilt, 163. İnikat, 21 Şubat 1922.

TBMMGCZ, 1. Devre, 22. Cilt, 91. İnikat, 26 Ağustos 1922.

TBMMGCZ, 1. Devre, 23. Cilt, 119. İnikat, 14 Ekim 1922.

TBMMGCZ, 1. Devre, 27. Cilt, 182. İnikat, 28 Ocak 1923.

TBMMGCZ, 1. Devre, 28. Cilt, 6. İnikat, 6 Mart 1923.

TBMMZC, 1. Devre, 1. Cilt, 2. İçtima, 24 Nisan 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 1. Cilt, 5. İçtima, 27 Nisan 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 3. Cilt, 47. İçtima, 12 Ağustos 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 6. Cilt, 113. İçtima, 13 Aralık 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 6. Cilt, 114. İçtima, 14 Aralık 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 7. Cilt, 132. İçtima, 10 Ocak 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 6. Cilt, 117. İçtima, 20 Aralık 1920.

TBMMZC, 1. Devre, 7. Cilt, 131. İçtima, 8 Ocak 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 7. Cilt, 136. İçtima, 22 Ocak 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 8. Cilt, 143. İçtima, 3 Şubat 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 8. Cilt, 149. İçtima, 12 Şubat 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 8. Cilt, 153. İçtima, 19 Şubat 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 8. Cilt, 154. İçtima, 21 Şubat 1921.

TBMMZC, 1. Devre, 24. Cilt, 126. İçtima, 25 Ekim 1922.

TBMMZC, 1. Devre, 24. Cilt, 137. İçtima, 13 Kasım 1922.

T.C. Resmi Gazete, “Soy adı Kanunu”, Kanun No. 2525, Sayı 2741, 2 Temmuz 1934.

3. Kitaplar ve Makaleler

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, Cilt III, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis’in Vekilleri: Milli Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2023.

ERTAN, Temuçin Faik, “Cumhuriyet Kimliği Tartışmasının Bir Boyutu: Soyadı Kanunu”, **Kebikeç**, Sayı 10, 2000, s. 255-272.

GÜNEY, Necmi, **Bilecik Tarih ve Coğrafya Etüdü**, Bilecik Halkevi Basımevi, Bilecik 1937.

ÖKSÜZ, Faruk, AKBAŞ, Hüseyin, **Türk Kurtuluş Savaşı’nda Bilecik’te Kuvâ-yı Milliye**, Bilecik Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Bilecik 2011.

SARISAMAN, Sadık, “Sosyal Alanda Yapılan İnkılâplar ve Bu İnkılâpların Özümsemesi Meselesi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt 15, Sayı 45, 1999, s. 1101-1120.

4. Süreli Yayınlar

Cumhuriyet, “Bilecik Sulh Hukuk Mahkemesinden”, 7 Temmuz 1937, 10.

Cumhuriyet, “Şehrimizdeki Valiler”, 13 Haziran 1963, 1-5.

Cumhuriyet, “Kozlu’da”, 14 Mart 1965, 1-7.

Cumhuriyet, “Tekziptir”, 14 Ocak 1976, 5.

Doğruyol, “Dava Vekili Muhsin güney D. Partiye Girdi”, 16 Ağustos 1952, 1.

Ulus, “Kütahya’nın İktisadi ve Kültürel Durumu”, 12 Kasım 1949, 7.

Vatan, “T. Köylü Partisi Adayları Dün İlan Edildi”, 11 Nisan 1954, 6.

5. Röportaj

Kemal Kadioğlu ile röportaj (1 Kasım 2024).

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-kemal-guney-bey-1880-1943/?pdf=7762> adresinden erişilmiştir